

Юлій 1

1871.

Книжка 19.

СТРАСТЬТА

Като познаваме вече природѣтъ на свободѣтъ, 1) явнo е че, за да научимъ да правимъ добро употребленіе отъ неѣ трѣбва да обърнимъ вниманіето си върху разнитѣ побудители които ѣ движатъ. Человѣкъ знае всичко що е потрѣбно да научи за нравственостѣтъ, когато познава достоинството на всякой побудитель, когато може да каже кой е онзи прѣдъ когото всичкитѣ други трѣбва да устъпятъ и въ каквѣ степенъ трѣба да окуражавамы или да обарямы вліяніето на всякой отъ тѣхъ.

Въ анализѣтъ който направихмы на свободѣтъ ный видѣхмы два вида побудители или двигатели, сирѣчь: идеитѣ и страститѣ. Нека истѣкуваме съ по-вече точностъ ролѣтъ относителнѣ на тѣзи два рода двигатели.

Прѣдполагамъ че въ едно разискваніе на интересъ мойтъ противникъ ся повѣри на моѣтъ честностъ. Прѣвата ми грижа, ако работата не е толкова ясна, ще е да ѣ разгѣдамъ изново и да си съставя за неѣ едно мнѣніе: въ това разгледваніе нравственостѣта нѣма никаквѣ работѣ, и ся изисква само логика; нѣ щомъ си съставѣмъ едно мнѣніе, ако тя е противна на моитѣ интересы, азъ почнѣ да ся двоумѣмъ за актѣтъ, който ще направѣмъ и въкойто нравственостѣта ми ся интересува. Отъ единѣ странѣ азъ осящамъ силно желаніе да си присвоѣмъ оспорваныйтъ

прѣдмѣтъ; нищо не ми е по-лесно, понеже рѣшеніето зависи отъ мене; даже и честъта ми нѣма да ся докачи отъ тѣзи кражбѣ, ако ѣж направѣж, понеже азъ нѣма никому да кажѣж че вѣтрѣшно умѣтъ ми е казалъ, че нѣмамъ право. Отъ другѣ странѣ, немогѣ да ся смислѣж че правдата мя осѣжда, безъ да разбере изведнѣжъ че, като слушамъ внушеніята на интереса си, азъ прѣстѣлвамъ длѣжностѣтъ си. Двоуменіето става прочее между желаніето ми и длѣжностѣтъ ми, между единъ страсть и единъ идеѣж. Всичко това е ясно.

Нѣ една идея какъ може да има дѣйствиѣ върху мене? Дѣйствието на желаніето разбирамъ и чувствавамъ твърдѣ добрѣ. Една идея не е друго освѣнъ една мисль на ума ми и нищо въ свѣѣстѣтъ ми не ми обажда да дѣйствува тя върху волюжѣтъ ми. Истината е че идеята ражда единъ страсть и страстьта дѣйствува върху волюжѣтъ ми: отъ което слѣдва че страстьта дѣйствува върху волюжѣтъ непосредственно, а идеята дѣйствува посредственно. Добродѣтельный чловѣкъ прави длѣжностѣтъ си не просто защото разбира че му е длѣжностъ, но защото ся бой отъ слѣдствіята на погрѣшкѣтъ си, или защото мрази злото, или защото обыча доброто. Тѣя три чюства ся раждатъ въ него отъ идеѣжѣтъ на длѣжностѣтъ. Чловѣкътъ въ когото ни едно отъ тѣя три чюства не бы ся родило ще разбере длѣжностѣтъ нѣ нѣма да ѣж испълни. Идеѣжѣтъ на длѣжностѣтъ ще бѣде за него една идея и нищо по-вече. Всяка идея прочее дѣйствува върху волюжѣтъ чрѣзъ страстьж.

Истина е, че когато дѣйствувамъ не по страсть нѣ по идеѣж, умѣтъ е който рѣшава дѣлото което ще направѣж и слѣдствіята му. Той е който прѣдвижда злытъ сътнини на едно дѣло или който разбира началото на длѣжностѣтъ и мя кара да ся подчинѣж на длѣжностѣтъ. Нѣ защо избѣгвамъ да направѣж едно дѣло което ще ми докара страданіе? Защото ся боѣж отъ страданіето. Защо ся нерѣшавамъ да прѣстѣпѣж длѣжностѣтъ си? Защото осящамъ едно вѣтрѣшно ужасаваніе за обезобразеніето което ще нанесѣж на себе си, или защото една силна прѣлестъ мя привлача къмъ добродѣтельж. Онуй прочее което ся бори противъ желаніето ми е единъ страхъ или е-

дна любовь, и въ всѣхъ случай, борбата става между страсти. Отъ това не трѣба да заключаваме че страстьта е всесилна; защото ако нѣй зависимъ въ единъ смислъ отъ страстьтъ, страстьта пакъ за правдѣтъ зависи отъ правдѣтъ сирѣчь отъ идеѣтъ на длѣжностѣтъ, която ражда страстьтъ и ѣхъ управлява. Освѣнь това, любовта на правдѣтъ е въ разны стѣпени и подъ разны форми естественна на всичкыѣ души и е единъ отъ основателныѣ элементы на чловѣческѣтъ чувствителность. Началото което ны кара да дѣйствуваме не е любовта която ни вдѣхва доброто, нѣ е самото добро което ни вдѣхва любовта. Идеята, по природѣтъ си, е нѣщо всеобщо и постоянно; чувството, напротивъ, е непостоянно и лично, и не може никакъ да служи както идеята за правило. Съ единъ рѣчь, цѣлый чловѣкъ е нуженъ на чловѣка; и въ всяко дѣйствіе на чловѣка, чловѣкъ си сѣ намира цѣль. Дай ми умътъ и чувствителностьтъ безъ вольтѣтъ, ты ще мя направишь най-злочестното сѣщество на свѣта; дай ми чувствителностьтъ безъ умътъ, азъ не ще съмъ друго освѣнь играчка на вѣтроветѣ, ще ся изоставямъ на кѣдѣ и да е, безъ да знаѣхъ защо, и не щѣ можъ нито да управлявамъ нито да истѣлкувамъ поведеніето си; най-послѣ, дай ми умътъ и вольтѣтъ, безъ страстьтъ, азъ ще имамъ и властьтъ да дѣйствувамъ и понятіето за актѣтъ който трѣба да направѣхъ, нѣ ще останѣ равнодушенъ и бездѣтеленъ като че ли да сѣществуваше между тѣзи вольтъ съ коѣто располагамъ съ този умъ който ми е наложенъ, една бездна.

Такава е особенната роля на страстьтъ, такава ѣ е важностьта въ чловѣческый животъ. Всякога страстьта е която дѣйствува врѣху вольтѣтъ; идеята възбужда страстьтъ.

Какво нѣщо е страстьта? по-лесно ще е да ся опише отколкого да ся опрѣдѣли. Удоволствіето и скръбъта любовта и умразата, желаніето и страхътъ сѣ страсти. Наричатъ ги страсти защото сѣ явления на душѣтъ който ся издигатъ въ насъ безъ нашето сѣдѣйствіе, или поне безъ нужното сѣдѣйствіе на вольтѣтъ ни, и не сѣ друго освѣнь видоизмѣненія на едно мисляще вещество. Има въ идеѣтъ нѣщо което не е истото видоизмѣненіе,

което е причината и прѣдмѣтътъ на видоизмѣненіето и което като независи отъ насъ, дѣйствува по истия начинъ врѣху всяко като насъ мисляще същество и прави по това нашитѣ умственны видоизмѣненія не личны. За нашитѣ начини на чувствованіе ако и да сж подчинены, като всякой другъ феноментъ, на рядовны законы, всичката имъ сжщность е да подѣйствуватъ врѣху насъ по нѣкакъвъ начинъ и не включватъ въ опрѣдѣленіето си нищо което да сжществува независимо отъ насъ.

Като говоримъ за страститѣ, трѣба да помнимъ добръ че тѣ дѣйствително сж страдателны и че отъ тамъ имъ е дошло името страсти или ощущенія на душѣтъ, нѣ че съ всичко това волята може да дѣйствува врѣху тѣхъ прѣзъ всичкото врѣмя на траяніето имъ, както дѣйствувамы врѣху вѣнкащны силы. като ги употрѣблявамы за намѣреніето си или като ся противимъ на тѣхното дѣйствіе. Когато глѣдамъ азъ не можъ да не видж единъ прѣдмѣтъ който ся намира прѣдъ мене; нѣ можъ, като го глѣдамъ, да мислж на друго нѣщо и тогава азъ едвамъ го виждамъ; или да съсрѣдоточж всичкытъ си силы въ него и тогава да го видж ясно и подробно и да го задържж въ памятьтъ си. Можъ даже да си затворж очитѣ и да си обърнж главѣтъ. Така сжщо става и съ страститѣ; тѣ иматъ законытъ си които ги правятъ да ся раждатъ и да ся развиватъ въ душѣтъ ми; нѣ когато тѣ ся образуватъ, когато ся усилятъ, азъ съмъ тамъ готовъ съ всичкытъ силы на волѣтъ си да управлявамъ тыя страсти както искамъ, или да ся борж противъ тѣхъ. Азъ можъ или да ся вдамъ или да ся оттеглж, да спомогнж или да ся съпротивж на пораженіето си, да отворж или да затворж сърдцето си. Знажъ почти вѣкога гдѣ мя чака страстьта, на кое мѣсто може да мя улови, и имамъ хылядо срѣдства за да ся отвърнж отъ нейный прѣдмѣтъ или да принудж умътъ си да ѣж забрави, като съсрѣдоточж всичкытъ си сили врѣху друго нѣщо. По това ный можемъ да бждемъ отговорни не само за слѣдствіята на нашитѣ страсти, нѣ и за самытъ ни страсти, както почти смы отговорни не само за дѣлата си нѣ и за дѣлата на слугытъ си и на оныя които зависятъ отъ насъ.

Удоволстіето и скърбъта носятъ обще наименование

на чувствованіе или на чувство, и сж най простото появленіе на чувствителностьтж. Впечатленіята пріятни или непріятни които получаваме направо отъ вънкашныйтъ физическый свѣтъ ся наричатъ чувствованія или осѣщанія. Другытъ удовольствія и другытъ скърбности пріиматъ имято чувство. Ный казуваме чювствованіето на студътъ и чувството на прѣкрасното.

Нищо по различно отъ удовольстіето и скърбта, съвсѣмъ това удовольстіе и скърб сж явленія на сжщатъ природж, имѣющи сжщій корень и сжщытъ характери. Едно нѣщо което прави удовольстіе на единъ чловѣкъ може да прави, въ сжщото време, скърб на другыго чловѣка. Онуй което ми прави днесъ удовольстіе може да ми прави утрѣ скърб. Сжщій прѣдмѣтъ може да ми прави въ еднж минутж и удовольстіе и скърб. Едно чувствованіе прѣвомъ скърбно може, като ся продължи, да стане пріятно, и взаимно едно чувствованіе пріятно може на дълго, да ся прѣобърни въ скърб. Безъ съмнѣніе че това прѣобращаніе не става изведнажъ. Между тия двѣ крайности трѣба да има една точка въ която незнажъ дали страдажъ или ся наслаждавамъ. Ще бжде твърдѣ дълго да докажжъ че нѣма чувствованія равнодушны, сирѣчь които да не сж нито удовольстіе, нито скърб. Всичкытъ чувствованія сж много или малко пріятны или непріятны. Отъ равнодушіето което осещамы сега занѣкои отъ чувствованіята ни неможемъ да заключимъ справедливо чи сжщностьта на чувствованіята не е да бжджтъ пріятны или непріятны. На противъ, всичкитъ наблюденія доказватъ че удовольстіето или скърбта е, въ кореньтъ, основныйтъ характеръ на всяко чувствованіе; че това удовольстіе или тази скърб прѣставатъ да ся забѣлжватъ, безъ да прѣстанжтъ за това да сжществуватъ, и че равнодушіето на нѣкои чувствованія не е въ сжщность, освѣнь немареніе на единъ духъ обсаденъ отъ разны страсти и нужды прѣзирающъ да ся занимава съ дрѣбны нѣща.

Да ся стремимъ къмъ всичко що ни прави удовольстіе и да отблѣсваме всичко що ни е непріятно — удовольстіе и скърб: това е кореньтъ на чувствителностьтж отъ която излизатъ и ся развиватъ всичкитъ други страсти.

Отъ удовольствието и отъ скърбьтъ излизать естественио двѣ чувства по сплѣтени, въ това че тѣ прѣдполагать познаніето на прѣдмѣта който е причинилъ удовольствието или скърбьтъ; тѣ чувства сж любовта и умразата. Когато осетѣж удовольствіе отъ единъ прѣдмѣтъ азъ неможъ да си го помысля безъ да почувствувамъ едно пріятно привличаніе което ся нарича благонаклонность ако прѣдмѣтътъ е въодушевенъ: това пріятно усещаніе не е вече чувствованіе, защото то нѣма причината си въ непосредственното дѣйствіе на прѣдмѣта върху чувствата ми; то може да сжествува и въ отсъствието на прѣдмѣтътъ който го е родилъ. Любовта отговаря на умразжъ както удовольствието отговаря на скърбьтъ. Има прѣдмѣти които ни правять удовольствіе и които не обичамы има други които обичамы, ако и да ни неправять друго освѣнь зло; нъ любимый прѣдмѣтъ съ скърбьтъ заедно ни е направилъ нѣкое чувство пріятно което е тайната причина на любовта. Съ други думы, ный неможемъ да почувствуваме любовь освѣнь за единъ прѣдмѣтъ любимъ, защото любовта е неотдѣлна отъ благонаклонностьж, и прѣдполага или си мечтае всякога че любимый прѣдмѣтъ ще ся завърни къмъ насъ. Ный обичамы неодушевленитъ прѣдмѣты за въспоминаніята които ни сж оставили нѣкога не обичамы въ тѣхъ освѣнь себе си. Обичамъ тѣзи градинж. Това ще каже: обичамъ да ся расхождамъ въ неѣж, честитъ съмъ да ся намирамъ въ неѣж.

Способността да обичамы е твърдѣ неравно распрѣдѣлена; нѣкои души ся виждатъ като че ли сж неспособны да почувствовать нѣжность; и най хубавитъ качества, най голѣмытъ заслуги, най великодушнитъ дѣла не сполучавать да имъ вдхнѣжтъ чувства на любовь. Други напротивъ, сж като припѣлнени отъ нуждѣж да обичать: най-малкыйтъ случай, най-дребното нѣщичко имъ стигать. Ако нѣма въ него нѣщо за обичаніе, тѣ го прѣобразявать тѣй добръ щото ся виждатъ да обичать единъ идеалъ нежели единъ дѣйствителенъ прѣдмѣтъ. Такыва души когато живѣжтъ уединени, случавя ся щото нѣжността, отъ коѣто сърдцето имъ прилива, да ся преобърне въ неопрѣдѣлены въздыханія и тутакси въ скърбности и отчаянія.

Както удоволствието и скърбта раждатъ любовтъ и умразтъ, любовта и умразата произвождатъ отъ своѣхъ странѣ желаніето и отвращеніето. Когато ся осящамъ щастливъ и честитъ, естествено е да обичамъ причинѣтъ на моето щастіе; и щомъ ѣж обичамъ естествено е да искамъ да ѣж притеживамъ или да ся доближѣ до неѣж. Тѣй сѣщо и чувството на скърбтъ ми вдѣхва неблагоприятность къмъ причинѣтъ която го е произвела, и мя кара да ѣж отблѣснѣ далечъ отъ мене. Удоволствіе, любовь, желаніе, скърбъ, умраза, отвращеніе, такова е происхожденіето на явленіята на чувствителността или на страститѣ.

Не трѣба обаче да вѣрваме че това происхождение е постоянно, нито пѣкъ непобѣдимо. Има души връху които удоволствието и скърбта падатъ като връху единъ спящъ водѣ, тѣ сѣ мѣничко поклатватъ отгорѣ и ся изличаватъ. Безъ разширителнѣ силѣ тѣ нѣматъ никаквѣ любовь или ако и да почувствуваъ нѣщо любовь тя тутакси изгасне и не достига нито до степенѣтъ на желаніе; души студени и вѣпни или вѣтрвени които прѣкарватъ животѣтъ си като въ сѣнѣ. Нѣкога едно удоволствіе минува не сѣгледано, защото душата го неще или го прѣзира, или пѣкъ за да ся невдаде, противодѣйствува енергически противъ едно удоволствіе което разумѣтъ осѣжда. Таквозъ едно безстрастіе своеволно е едно доказателство на силѣ. Нравственността ны учи да ся не подчиняваме на удоволствието и на скърбтъ. Ако гы оставимъ свободни да напѣлняватъ душѣтъ случаява ся послѣ да не можемъ вече да бѣдемъ господари на себе си.

Свѣтскитѣ шумове и блясъци ни напѣлнятъ тѣй щото не можемъ да влѣземъ въ себе си, да ся управляваме нито да ся опознаемъ на кѣдѣ смы. Една душа добра и добръ управляема е оная която, способна да ся наслаждава и да страдае, не ся изоставя нито на удоволствието нито на скърбтъ. Красно нѣщо е да сѣединява челоуѣкъ въ себе си тѣя два главны елемента на добродѣтелтъ: една природа нѣжна, една воля твърда.

Но всичкы тѣзи страсти, любовь, желаніе, удоволствіе, умраза, отвращеніе, скърбъ, не сѣ освѣнѣ нѣща които минуватъ, сѣ случкы въ живота ны. Едно докачваніе, едно

ударваніе, една поврѣда ми причиняватъ скърбъ. Една же-на която срѣщамъ по пѣтя распаля въ сърдцето ми всичкыѣ пламъци на любовтъж. Една случайна сполука на перото ми мя подбужда да трѣсѣж славѣтъж. Стигаше да не бѣхъ вземалъ перото за да ся не възбудеше въ мене никога такова желаніе. Животътъ ми е едно наснованіе отъ обстоятелства непрѣдвидими отъ които всяко има свойтъ отзывъ въ чувствителностѣтъж ми. Обаче подъ тѣзи ежедневны проявленія, които обстоятелствата на живота извикватъ, и които погынватъ съ обстоятелствата които ги раждатъ, нѣма ли нѣщо трайно и постоянно? Нѣма ли нищо общо подъ тѣя разнообразія което да съставлява нравственнѣтъж физиологіѣж на всякой челоувѣкъ? Ако дамъ на непріателя си еднѣ плесницѣж, имамъ ли нужда да чакамъ дѣйствието което ще произведе врѣху него за да узнаѣж до коуж степенъ съмъ го докачилъ? И ако го знаѣж прѣдварително, не е ли зашто скърбѣта която ще почувствова дръжи на едно чувство дълбоко вкоренено въ сърдцето му, и което живѣе, много или малко силно, въ сърдцето на всякого челоувѣка, чувството на личното достоинство? Защо хората желаѣтъ похвалятъж, зашто желаѣтъ почеститѣ, прѣдпочитаніето? Зашто тшеславіето е една страсть челоувѣческа, зашто всичкыѣ челоувѣци желаѣтъ да бѣдѣтъ за удивленіе и за почитаніе. Когато видѣж нѣкого сиромаша съсипанъ отъ болки и отъ бѣдность да плаче отъ жалость че ще да умре, това учудова ли мя? Незнаѣжли че хората обычатъ живота колкото и да знаѣтъ че ще да е пѣленъ съ болѣзни и страданія? Всичкыѣ прочее частны желанія, всичкыѣ любви иматъ въ сърдцето ни живы источники отъ гдѣто истичатъ непрѣстанно всички феноменти които оскърбяватъ или увеселяватъ живота ни; въ насъ съществува въ всичкыѣ трайны чувства, които ся раждатъ въ насъ, ся развиватъ много или малко спорядъ обстоятелствата, и само чрѣзъ които пый смѣ челоувѣци. Независимо отъ онова което не принадлежи о-свѣнь на мене, отъ това което ми дохожда отъ съсловіето, отъ темперамента, отъ възпитаніето, има въ сърдцето ми и онова което ми дохожда отъ челоувѣчеството.

Тука трѣба да изучимъ челоувѣчeskото сърдце. Въ това мѣсто гдѣто природата сама е турнѣла тѣзи любви безъ

които никаоя любовь неможе да ся роди. Нека видимъ оно-
ва което чловѣчеството обыча; а не онова което обы-
чамъ азъ или което обичашъ ты. Нека видимъ онова кое-
то истълкува, което произвожда всичкитъ страсти чловѣ-
чески; онова което ги господствува, което ги доближава,
онова което прави щото сърдцето на царя да тупка тъй
както и сърдцето на овчара. Съ единъ рѣчь, нека оста-
вимъ на странѣ личноститъ и да изучимъ истыйтъ чловѣкъ.

Нѣкой философи раздѣлятъ двигателитъ на дѣйствиѣта
ни на четири: желаніята които дохождатъ отъ тѣлото ни,
желаніята които ся раждатъ въ душитъ ни, и ся отно-
сятъ лично за насъ, любитѣ които ся относятъ за бли-
жнитъ ны, и нравственното начало, сирѣчь идеята на длъ-
жностѣтъ или на правдѣтъ. Тѣлеснитъ желанія сѣ: гла-
дѣтъ, жаждата, желаніето на пола; личнитъ душевны же-
ланія: желаніето познание, желаніето общество, желаніе-
то почитаніе, желаніето имя и желаніето прѣвѣсходство;
любитѣ относящи ся до ближнитъ ни ся дѣлятъ на двѣ:
любовь на семейството, любовта, пріятелството, патріо-
тизмѣтъ, чловѣколюбіето, съжаленіето, почестѣта и уди-
вленіето отъ единъ странѣ; отъ другъ странѣ умразата
която е една, защото има много начини да обича човѣкъ,
а само единъ начинъ да мрази.

Главното нѣщо е да знаемъ въ дѣйствиѣта ни да ли
единъ двигателъ ся стреми да удовлетвори нашій инте-
ресъ или е въ ползъ на нѣкое благодѣяніе и пожертво-
ваніе. Всичкитъ исчислени по-горѣ страсти, каквото имя
и да носятъ, имѣтъ за прѣдмѣтъ мене, тваритѣ и Бога.
Всичката чувствителность чловѣческа може прочее да ся
раздѣли на три клонове: любовта къмъ себе си, любовь-
та къмъ чловѣцитѣ и любовта къмъ Бога.

Тѣй сѣщо и за умѣтъ. Нашитъ способности имѣтъ
за прѣдмѣтъ мене когото познаваме чрѣзъ свѣстѣтъ, свѣ-
тѣтъ, когото познаваме чрѣзъ чувствата, и Бога, когото
познаваме чрѣзъ разумѣтъ.

Природата на всяко същество несъвършенно е да
иска да продължава своето съществованіе и да има сно-
шенія съ Бога който го е създалъ и съ свѣта отъ ко-
гото то прави часть. Явно е че стремленіята и сылитъ на
всяко същество трѣба да сѣ расположени съ тѣжъ цѣль.

Свѣтътъ само подъ това тройно условіе съществува, съставлява едно цѣло добръ организирано и продължава да зависи отъ Създателя си. Съществата безъ свободѣ и слѣд. безъ умъ поддържатъ тѣя истытъ сношенія както и чело-вѣкъ; нѣ чело-вѣкъ само ги познава, защото той само има управленіето на силѣтъ си. Съ тѣя три любви въ чувствителностѣтъ си, той почва да открива законѣтъ на своето същество както и законѣтъ на другытъ същества.

Хвърлѣте единъ погледъ въ свѣта: всичко е борба, всичко разнообразіе, всичко минава, всичко изчезва. Животѣтъ ся не появява освѣнь за да ся погълни отъ смъртътъ и отъ смъртътъ непрѣстанно произлазя новъ животъ. Както една рѣка която слазя отъ планинытъ и тича да ся хвърли въ морето: вълнытъ ся тласкатъ една другѣ и ся послѣдуватъ бързо бързо; нѣ тѣ минаватъ и рѣката остава. Другы вълны послѣдуватъ тутакси вълнытъ които бѣгатъ и рѣката неистощаема не прѣстава да снабдява както и морето да поглѣща.

Нѣма ли нищо постоянно въ този порой? нищо което да показва божіето намѣреніе? Надъ всички тѣзи явления азъ съзирамъ законѣтъ който ги управлява. Всяко твореніе което живѣе единъ минутѣ на повърхностѣтъ на земѣтъ и което тутакси послѣ наторява съ остаткытъ си земѣтъ която го е хранила, изчезва безъ да остави слѣды отъ себе си; нѣ докѣ живѣе, формытъ му, инстинктытъ му, дѣлата му сѣ опрѣдѣлени отъ единъ постоянъ законъ; и като умрѣ, другы творенія отъ същѣтъ породниѣ, подчинени подъ същытъ законы, въспроизводящи същытъ характеры живѣѣтъ надъ гроба му и продължаватъ имято му и фамилийтъ му. И така правилото ся проявява въ безпорядѣка, единството въ разнообразіето, животѣтъ въ смъртътъ и величественната простота на законѣтъ господствува и управлява безконечното разнообразіе на феноментытъ.

Този законъ съществува. Всяко същество което Богъ сѣе въ пространството носи въ себе си законѣтъ си, така щото видѣтъ е въ всякъ индивидуалностъ. Всяка частна тварь е направена за да ся развие споредъ закона който съставлява и управлява цѣлый видъ, и нейното развѣтѣ е непогрѣшимо както истекшійтъ отъ Бога законъ.

ако храната и условіята за сществованіе не ѝ липсuvatъ. Вземѣте едно сѣменце отъ ябълкѣ; цѣлата ябълка е въ него; туриѣте го въ земѣтъ и изоставѣте го на рѣжкѣтъ която управлява вѣтроветъ и дѣждоветъ: слѣдъ малко то ся вкиснува, пукнова ся, пуца цволове, и кореніе, трѣси чрѣзъ еднитъ да изникне надъ земѣтъ, чрѣзъ другитъ да ся забые въ дълбочинѣтъ на земѣтъ и отива да трѣси на всякъдѣ хранителны сокове. Съ врѣмя, онуй което не бѣше друго освѣнь едно филисче, порасва, покрыва ся съ листіе и става едно голѣмо дърво. Гдѣ е силата която сѣдинява, въ това цѣло дърво на ябълкѣтъ, частитъ отъ които е то сѣставено? тя е въ сѣменцето на ябълкѣтъ, въ което сѣменце ся намира законътъ и формата на цѣлый видъ. Ако пусните въ сѣжѣтъ земѣ, на сѣщото мѣсто двѣ зърна на които не виждашъ никакъ различіе, ако ги поливашъ и гледашъ и двѣтъ еднакво, защо отъ едното излиза единъ стѣркъ трѣва а отъ другото едно високо дърво? Защото животъ е включенъ въ всяко сѣменце съ всичкитъ си условія и съ всичкитъ си закони.

Всяко сщество испѣлнява така законътъ си, на мѣстото си, безъ да ся отдалечи отъ прѣдначертанѣтъ му линіѣ, и всичкитъ сщества заедно по единъ чуднъ и постояннъ армоніѣ, ся стремѣтъ къмъ единството на вселенѣтъ; защото всяко отъ тѣхъ е организовано, не само за да достигне едно рядовно развитіе и да не изчезни отъ повърхностѣтъ на земѣтъ, освѣнь слѣдъ като ся е въспроизвело въ друго сщество отъ сѣжѣтъ породикъ, нъ и за да спомогни съ всичкитъ индивидуалности на другитъ видове за постиженіе на единъ общъ планъ, който назначава на всяко отъ тѣхъ особенѣтъ роль и сѣдѣжъ.

Само чловѣкъ обаче е поставенъ отъ Създателя въ едно особено условіе. Богъ ми е далъ единъ законъ, както на всичкитъ други творенія, само мя е оставилъ свободенъ да го прѣстъпѣмъ или да го слѣдувамъ. Той мя е направилъ пазителъ и господаръ на сѣдѣжѣтъ ми.

Азъ виждамъ прочее въ себе си, четъ дълбоко въ свѣстѣтъ си законътъ когото всичкитъ други твари на свѣта слѣдватъ слѣпо. Не само виждамъ въ свѣстѣтъ си моя законъ, нъ въ моя законъ и всичкитъ други закони, защото Богъ неще нищо което да не е подобно.

Той мя е създалъ уменъ за да познаѣхъ съдбѣтъ си, чувствителенъ за да ѣжъ обычамъ, свободенъ за да ѣжъ изпълнѣхъ.

Азъ съмъ прочее направенъ за да ся стремѣхъ къмъ Бога, както всичкиѣ същества, и да благопріятствувамъ у всичкиѣ други същества постиженіето заедно на еднѣ и истѣхъ съдбѣхъ.

Отъ тамъ, въ умѣтъ ми, три способности: едната която ся отправлява къмъ Бога, другата къмъ мени и третата къмъ свѣта; разумѣтъ, съвѣстьта и наблюденіето. Отъ тамъ въ чувствителностѣхъ и въ сърдцето ми, три любви: любовѣта къмъ Бога, любовѣта къмъ себе си и любовѣта къмъ чловѣчѣхъ.

Ный ще разгѣдамы въ идущій членъ любовѣхъ на чловѣка къмъ себе си подѣ по-главныѣ ѣ формы и наименованія.

Лазаръ Іовчева.

Народытъ въ Турско ¹⁾

Въ Европейскѣ Турціѣхъ жителствувать шесть народа Турци, Славени (Българи и Сърби) Гърци, Арбанаси (Арнаути, Шкыпитари) Румуни (Власи) и Арменци.

ТУРЦЫ. — Броятъ на Турцытъ въ Европейскѣ Турціѣхъ нито е точно издиренъ нито вѣрно изказанъ, а по-главната причина на това споредъ насъ е, защото нѣкои дѣлятъ потурченыѣ народности и броятъ само чисты Турцы, а нѣкои броятъ за Турцы всички които исповѣдувать ислямскѣхъ вѣрж. Отъ това едни възвеждатъ броятъ на Турцытъ въ Европѣ до 6,000,000 (*Journal de Constantinople* у *memorial diplomatique*). А други, каквото на пр. Баронъ Роденъ гы свалятъ на 1,055,000 което обаче не ще да е вѣрно, както ся разбира. Най правото е че Турци има много по-вече отъ Гърци и Арбанасцы, а пакъ отъ Славеныѣ ако и да не сѣ по много, въ нѣкои отношенія тѣ иматъ таквызи прѣимущества които имъ даватъ по голѣмѣхъ тяжесть въ общественный и политическый животъ. Въ

¹⁾ Видѣтъ брой 18-ий.

Турцитѣ има нѣщо врождено което имъ много помага да одържатъ народностѣтъ си. Турчинѣтъ е гордѣ, той не счита за нищо онова което не е турско; живо осеща и съзнава че е Турчинѣ, и редко бы показалъ снисхождене да научи языкѣтъ на другитѣ си съжителны народы. Отъ това е то дѣто че, Турцитѣ ако ще бы и да сѣ въ помалко количество спрямо населеніята отъ другѣ народности съ коѣто съжителствуватъ тѣ удържатъ языкѣтъ си а чрѣзъ него и народностѣтъ си; съ единъ рѣчь има много нѣща които спомагатъ щото Турчинѣтъ и въ животѣтъ и въ всичко друго да различа отъ съседитѣ си не турцы. На нѣкои отъ тѣзи разлики ный ще укажемъ, и първо: у Българитѣ именно или изобщо у Славенитѣ въ Турско нѣма ни най-малка частъ отъ онѣзи народни гордости каквато има у Турцитѣ, Българитѣ не отиврятъ тѣй както Турцитѣ съ прѣзрѣние все що е чуждо; но и напротивъ даже, тѣ почти всякога отдаватъ по-голямъ почестъ на чуждото неже на своето, и всякога почти напушатъ своето и търсятъ чуждото; и то не за туй защото отбиратъ че чуждото е по-хубаво отъ тѣхното, но тъкмо за това само защото е чуждо и ново за тѣхъ! А врьзъ това еще има и друго, което ако и да е инакъ за похвалѣ достойно, въ отношеніе обаче за одържаніе на народностѣтъ то е причинило голѣмы загубы на Българскѣтъ народностъ, а то е талантѣтъ и голѣмата способностъ що иматъ Българитѣ да могатъ да изучаватъ твърдѣ лесно чужды языцы. Приложѣте сега врьзъ това еще и онуй худо и незавидно състояніе въ което сѣ ся намѣрвали Българитѣ, колкото спрямо Турцитѣ дваѣ по-вече спрямо Гърцитѣ, и вы ще разберете какъ по-буднитѣ, като сѣ гледали народѣтъ си въ таквоя униженіе, подструвани отъ честолубіе, а по проститѣ — отъ притѣсненіе сѣ пристигали да мислятъ че съ напушаніето на своѣтъ народностъ и прилюбваніе къмъ чуждото могатъ да облекчатъ състояніето си и да минѣтъ и тѣ за хора; отъ туй сѣ бывали толкозъ расположены да отстъпватъ и да ся отричатъ отъ рожденото си и да ся прилѣвяватъ и да ся прѣливатъ у противный элементъ. Отъ това е то дѣто че прѣди промѣненіето на горестното положеніе на Българитѣ всичко що излизаше отъ тѣхъ по-живо, по-будно, и по-честолубиво

ся сливаше съ инородныѣ элементы, а въ массѣхъ на Българскѣхъ народностѣ оставахъ само онѣзи пристигнѣлитѣ до вжотаваніе, които да не разбиратъ и да не осѣщатъ униженіето си и притѣсненіята които като Българи тегляхъ. Отъ това и виждамы че Българитѣ, при такъвъ голѣмъ приливъ, въ градоветѣ всякога сж ся топили и всегы нѣма и днесъ още въ онѣзи градове въ които сж въ съприкосновеніе съ гръцкый элементъ, и при всячко че сж толкозъ много вѣдятъ и толкозъ много работятъ, не сж ся нито споредъ вѣдннѣхъ си размножили нито сж ся споредъ работѣхъ си разбогатили, въ сравненіе съ турцитѣ и гърцитѣ които нито ся толкозъ вѣдятъ нито толкозъ работятъ.

ГЪРЦИ въ Европейскѣ Турціѣхъ полагатъ да има около единъ милионъ, а Дежанъ казува че нѣматъ ни милионъ на пълно, и ный смы близу да вѣрвамы неговото казуваніе, защото: ако положимъ че тѣ сж, споредъ както самы казуватъ, всячко три милиона и прихванимъ за Гръцкѣхъ държавицѣхъ 1,200,000, за островитѣ и малѣ Азіѣхъ 800,000, остава за въ Европейскѣ Турціѣхъ единъ милионъ, разумѣва ся съ държѣхъ коѣхто не трѣба да забравямы кога е работата да си показватъ числото самы гърцитѣ колко сж. Но и на пълно единъ милионъ ако быхмы казали че сж, то пакъ иде че тѣ сж, седемъ пѣтя по малко отъ Славенитѣ въ турско. А отъ дѣ става че положеніето на Гърцитѣ въ много отношенія е по-изгодно отъ онова на Славенитѣ? и какъ бива че, вмѣсто да ся притѣснява Гръцката народностъ като мадобройна, притѣснява ся съвсѣмъ на опаки по-многобройната Славянска народностъ и печели Гръцката?

Брадашка си обяснява това наистинѣхъ странно явленіе съ слѣдующето прѣдположеніе, «Турчинѣхъ казва той, не мразини на половинѣхъ Гърка тѣй както Славенина, а еще повече Турчинѣхъ е сподѣлялъ нѣкакъ съ Гърка, властѣхъ надъ славенитѣ, и е пуснѣлъ Гърка да пакости на Славенина отъ единъ странѣ, за да може той да го дере отъ другѣ. Турчинѣхъ е далъ на Гърка черковнѣхъ (попскѣхъ) властъ, а Гъркѣхъ е масторъ въ това, и умѣе тѣй да гъхъ измѣлзува, щото доста пѣтя е тя по-тежка и по-лоша и отъ самѣхъ турскѣхъ, и за туй ще намѣришь че Българинѣхъ повече мрази Гърка попъ неже Турчина —

и отъ туй виждамы, че отъ какъ българитъ ся постъбу-
дихъ оппозиціята противу Гърцитъ все повече расте и ся
распростира. . . . »

Ный нарочно приведохмы рѣчь въ рѣчь думыть на
Брадашка за да изобличимъ това му прѣдположеніе като не
вѣрно и да опровергаемъ кривытъ свѣдѣнія и прѣдубѣж-
денія които нѣкои отъ Европейцитъ учены иматъ за Тур-
цитъ. Въ туй отношеніе въ положеніе смы да можемъ да
разберемъ самы и да увѣримъ и други че Турчинътъ ни-
кога не е мразилъ Славенина повече отъ Гърка, даже мо-
жемъ да кажемъ че до скоро той е все повече мразилъ
Гърка, освѣнь за много други причины, найвече за това,
защото претенціитъ на Гърцитъ за властвуваніе на Балкан-
скый полуостровъ сж были всякога по-големы и по-явны,
и не сега само но отъ край си. За това, както въ начало
тѣй и послѣ въ нѣкои случаи, Турцитъ и Славенитъ като
сѣюзници сж ратували сѣвъкупно противу непомирното
властолюбіе на Гърцитъ. Не е истина также че Турчи-
нътъ е далъ на Гърка черковнѣтъ власть и то съ таквозъ
намѣреніе каквото прѣдполага Брадашка. По бы сполу-
чилъ ако да кажаше че не турцитъ но самы славенитъ
сж прѣдали черковнѣтъ власть на Гърцитъ. На истина
най-право е че Гърцитъ сж dobyли тѣзи власть отъ поло-
женіето си, дѣто ся случило тѣхнийтъ прѣстоленъ градъ да
стане столица и на Османскѣтъ държавѣ; но за да распро-
стрѣтъ тѣ властьтъ си, и надъ другытъ самостоятелны
Славенскы черквы най-много е спомогнула некажърностьтъ и
несѣстоятельностьтъ на славенскытъ племена и еще по-вече
простотата и невѣжеството имъ, а отчасти и опова на са-
мытъ турцы,—ако не допуснимъ че тѣ отъ снисхожденіе
къмъ поданицитъ си по внушеніето на Гърцитъ попустихъ
да ся сѣсрѣдоточи всичката черковна власть въ тѣхны рѣ-
цѣ. Най-вѣрно обаче и най-право е това което и самъ
Брадашка признава че, Гърцитъ, освѣнь прѣимуществомъ
да иматъ въ рѣцѣ черковнѣтъ власть, стоятъ по-горѣ и
по-добрѣ отъ Славенытъ и по това — защото ся занима-
вать по-вече съ търговіѣ, та и въ образованіето сж мно-
го по-напрѣдъ отъ Славенытъ земледѣлцы и пастыры, ко-
ито рѣдко ся мѣсятъ съ свѣтътъ, а за туй и свѣтътъ
гы малко познава и малко гледа на тѣхъ. Апѣкъ гърцы-

тъ живѣхътъ най вече по-крайморіята и непрѣстанно ся мѣсятъ съ другытъ народы, заради това въ Европѣ повече знахътъ за тѣхъ отъ колкото за много други поголѣмы народы. Не трѣба още да забравямы и това, че Гърцитѣ иматъ славно минѣло, а и днесъ чрѣзъ особено-то царство що иматъ ставатъ по-извѣстны. Гръцкото царство, колкото малко и да е, то е вече знаменито и по това дѣто пробуди у распаленытъ гръцкы главы мыслѣхъ и желаніето за възобновеніе на старѣхъ имперіѣхъ, и че то е очевидно цологъ и котило на всичкы гръцкы надежды и планове. Всичко това, еще и народната гордость съ коюхъто Гъркѣхътъ ся прѣвъзнася та прѣзира и мрази всичко Българско, а най вече вдадливый характеръ на Славенытъ прави щото гърцитѣ ся одържатъ и размножава и тамъ дѣто ся заселятъ като частны людіе между тѣхъ, каквото по край Черно-Море и по тѣснытъ ивицы на Егейскытъ прибрѣжія. Дѣто и да е, Гъркѣхътъ не вали като Славенина къмъ чуждото, не ся отрича отъ народностьхъ си, слѣдователно не пропада, и не само не ся изгубя по еще и примамва около себе си мнозина отъ чуждый елементъ, а най вече отъ нашитѣ Българи; това потвърдяватъ хыледы примѣри.

Ный бы ся много далечъ увлѣкли ако быхмы искали да покажемъ до ныйдѣ само колко Българи има да сж ся погърчили отъ двѣ три столѣтія насамъ, ще споменемъ само че до прѣди 20—30 години гръцкыйтъ языкъ до толкозъ е былъ распространенъ между Българитѣ щото Кыпріанъ Робертъ (дѣлъ II стр. 193), като говори за Българитѣ на 1844, казува че всичкы почти Българи въ Тракыѣхъ разумѣватъ гръцкыйтъ языкъ. А какво повече като и ный самы твърдѣ малко знаяхмы за нашитѣ братія въ Македоніѣхъ, като мысляхмы че тамо само Гърци и Власи живѣхътъ, а отъ употребеніето на Гръцкыйтъ языкъ у тѣхъ, гърцитѣ и днесъ еще не имъ ся хваща въра че Македонія не е Гръцка земя.

Ето това разяснява, защо Европа е мыслила и има еще нѣкои да мыслятъ и ся лѣжатъ че Балканскый полуостровъ е гръцкый и на гърцитѣ сж пада. (Слѣдва)

П. Р. Славейковъ.

За темпераменты или чловѣческы тѣлосложенія

(По Цимермена).

Челѣкъ е надаренъ отъ природѣтъ съ силѣ да усѣща, и сичко външно да му прави впечатленія; — тая сила или способность е еднаква за сичкы хора, и ако да има нѣкаквъ разликъ въ неѣ, то тя не състои освѣнь въ това, гдѣто у нѣкой челѣкъ чювствата и органици сѣ станѣли отъ упражненіе по-впечатлителни, или сѣ ся по-усѣвършенствували отъ колкото у другыго. Ето тѣй явленіята, что ставатъ около насъ, каратъ челѣка, да имъ противудѣйствува по-силно или по-слабо, относительно съ стѣпени на неговѣтъ впечатлителность.

Упражнената тая впечатлителность отстаѣя дѣлъ не само впечатлителныты особы, нѣ и на цѣлъ народъ. Тѣй на примѣръ ся знае, че Италіанцити, Гърцити, Испанцити сѣ твърдѣ много наклонни камъ чювствителностьтъ, лесно ся увличатъ отъ първото още впечатление, въ любовьтъ си дохаждатъ до полудѣ, въ лѣхнуваніето на гнѣва си често ставатъ убійци; немогѣтъ никакъ да претърпѣватъ душевнытъ потръсванія, нещастіята и пр. Безъ да ся откаже това, и че треба да знаемъ че всичко туй става, защото тѣ сѣ по-высоко чювствителни, — нѣчто, което ся съглѣдува понѣкога и у другы народы, нѣ не въ толко высокъ стѣпень.

Или голѣма, или малка была силата на чювствителностьтъ у единъ челѣкъ, тя зависи отъ вѣтрешнѣтъ организаціѣ на неговыя лобнѣй мозкъ, който за изясненіе може да ся сравни съ единъ многоструненъ музыкаленъ инструментъ. У едни хора той (мозкътъ) е толка чювствителенъ. Чтото единъ най-малкъ звукъ стига да му расклати струната и сичкый чловѣческый организмъ, съкашъ, чи ся раздрусва, когато ще си покагва противудѣйствіето, что съотвѣтствува на станѣлото му впечатление. У другы пѣкъ тоя мозкъ не е толка чювствителенъ, и за да ся раздразни, искатъ ся посиленъ звукове. Най послѣ има и таквы хора, на които мозкътъ (центрътъ на чювствуваніето) и сичката имъ нервна система сѣ нада-

рени съ толко слабѣ впечатлительность, что то за да ся рас-
клатять, потребни сѣ много силни дѣятели.

Различни ти стѣпени, по които ставать въ челѣка
чувственныи и умственныи впечатленія сѣ познати подѣ
имя то темпераменти. Тѣхъ гы дѣлятъ вѣобщѣ на хо-
лерическый, сангвиническый, флегматическый и меланхоли-
ческый темпераментъ; Приписывать имъ юще на сѣкого от-
дѣлно по нѣкаквѣ си характеристическѣ особенности, и за
да назначать хората по темперамента имъ, казвать (че-
лѣкъ флегматическый, холерическый и пр.). Нѣ безоснов-
но было бы да ся сѣстави отдѣлно ученіе отъ тѣхъ четы-
ри темпераменты, и отъ тѣхното сѣществуваніе у тоя, или
оня челѣкъ. Между това нѣма да бѣде излишне, ако ся
сѣобщать нѣкаквы си подробности за тоя въпросъ, и ако
ся покажѣтъ по главныи понятія за разликѣтъ на тѣхъ тем-
пераменты.

Тѣхныи имена сѣ заѣты, нѣкои отъ Грьцкый, и нѣ-
кой отъ Латинскый языкъ. По мнѣніето на старыи лѣ-
кари, въ кръвѣтъ (*Sanguis* — по Латинскы, и отъ тамъ Сан-
гвиници) ся заключвать разны мокроты, по между които за
по главны броятъ и злѣчѣта (*χολή* — по Грьцкы; и отъ
тамъ и холерици), слюзѣта (*φλέγμα* — флегматици) и чѣрна-
та злѣчъ (*μέλας* — чѣрны, — *χολή* злѣчъ, отъ гдѣто пѣкъ
меланхолици). Най послѣдныи обаче придираванія сѣ по-
казали безосновность-тъ на това въззрѣніе, по което при-
чинита на темпераменты ся крые въ тѣзи или онѣзи отъ
казаныи мокроты.

Физиологы казвать, че Сангвиническый темпераментъ
ся срѣща най-повече у хора, които сѣ много пѣнокрѣв-
ни, и ся распознава по живостьтъ на усѣщаніята, побѣр-
зыты, нѣ не и глѣбокыи впечатленія. Сангвиникѣтъ кой-
то може всичко да усѣща, може ся сраени съ поврѣхно-
сть-тъ на еднѣ водѣ, която ся расклаща отъ единъ ма-
лѣкъ вѣтѣръ, и която ся устанява скоро пакъ, туку ка-
то измине въздушный токъ, или вѣтѣрьтъ си промѣни по-
сокѣтъ. Въ челѣкъ отъ Сангвиническый темпераментъ,
страстити и желаніята ся зараждать лесно. Разгласяванія-
та на вольтѣтъ му бывать бѣрзы; нѣ ако намыслената му
мысль ся неположи веднага въ исполненіе, то въ него на-
става равнодушіе, и намѣреніето му си остая неиспѣне-

но. Сангвиникътъ ся вдава много лесно, на първото іоще впечатленіе, и въ тѣзи минутѣ бива готовъ да жертвува нѣщо въ ползѣ на нѣкого, макаръ другъ пѣтъ да е съвсѣмъ равнодушенъ камъто страданіята на другыты. Сангвиникътъ испада въ много слабости, които си съзнава и самичкътъ; много пѣти той ся раскайва, накаян сѣ твърдо да ся поправи, нъ скоро му ся испрѣчва случай, който му растурва намѣреніето, и изново испада пакъ въ сжщыты слабости, изново струва сжщыты прѣстѣпленія, отъ които страстно желяеше да ся освободи. Той ся намира постоянно въ весело душевно расположение, непознава туко-речи какво нѣщо сѣ печаль и грижи, всичко прѣдъ него ся прѣдставя хубаво като нѣкой шипокъ, понѣкога даже и самото злополучіе, и спроти това сангвиникътъ е сякога добъръ другаръ, нъ не и добъръ челькъ. Като крые въ себе си доста зачаткы отъ добры начыла увлича ся и лесно отъ човственностѣтъ, а по-нѣкога и отъ безпримѣрно легкомысліе.

Холерическый темпераментъ толко съвършенно не е наклоненъ да усьща въшныты впечатленія, нъ всичкы усьщанія въ него захващать по-глубоко корени; Холерикътъ сичко човствува по-глубоко и по-продължително, намѣреніята му бивать по-твърды, страститы му достигать до по-высокъ стѣпень, гнѣвътъ му ся лесно възбужда, и пронизва сичкѣтъ му душижъ. Ненавистѣта и любовѣта въ него сѣ прѣдставять силны, съпротивленіето или не възможността да си постигне цѣльтъ іоще повече му распалвать желаніята. Кротостѣта само, устѣпчивостѣта и хладнокрвіето обезорѣжвать холерика и малко по-малко потушавать распаленытъ му страсти. Челькъ съ холерическый темпераментъ ся не бои отъ тяжкѣ работѣ, или ся рѣшава твърдо за какво да е нѣщо, и неуморно си прслѣдува цѣль-тѣ. Честолюбіето, славата сѣ главниты лостове на неговыты работы; Всѣду той иска да е пръвъ, за това и често ся случва да излиза изъ крѣга на работыты си, и много-пѣти — да дотяга на другыты. Той е роденъ да повелява по-скоро, отъ колкото да ся покорява, и гнѣвътъ, надмѣнность-та и гордость-та му много пѣти излизать изъ прѣдѣлыты на умѣренностѣтъ. Въ бор-

бж холерикътъ е храбъръ, сърдцатъ, нъ и слѣдъ борбжтъ быва наклоненъ камъ жестокость.

Хората съ флегматическы темпераментъ ся отличавать пжкъ по бавныты си си движенія, по слабыты си чювства, и по това, че не сж дѣятелни въ исполненіето на своины намѣрснія. Флегматицити обычатъ спокойствіето, наслажденіята, задоволствіето, избѣгвать отъ голѣмы трудове, даже и тогава, когато могатъ да сполучать съ тѣхъ и най голѣмы наслажденія; Неприближимый отъ силныты страсти флегматикъ ся не увлича лесно отъ легкомысліе, нъ сякога и въ сичко постѣпя спокойно и прѣдопазительно. Отъ това въобще хората съ флегматическый темпераментъ си живѣхтъ спокойно, обычатъ да имхтъ рѣдъ и точность въ сичкыты си работы, занимавать ся прилѣжно съ работжтъ си, нъ и никога ся не присилвать съ нѣкожъ напрягателнж работж.

Сичкыты имъ тѣзи характерическы особности влчать подирѣ си лесно и голѣмыты пороци: лѣнностьж, коетогы закарва чакъ до тамъ, за да си забравять и длѣжноститы,

Четвъртый темпераментъ — меланхолическый, казвать, че състоялъ въ много гжстхтъ кръвь и чърнхтъ злѣчь. Мыслять, че у маланхолицити хора кръвьта обыкаляла побавно, краската ѳ была по тъмна, и не ся окыслявала достатъчно, сърдцето пжкъ и системата на артеринты имъ нѣмалы приличнхтъ пѣргавинж. Таковыа хора не сж много чувствителни, нъ когато почювствовать нѣщо, трайно наъ быва впечатленіето; могатъ да чювствовать силно само туй, което ся поевява не изеднжжъ, или ся развива и усилова малко помалко. Душевното имъ расположеніе е серіозно, и отъ това меланхоликътъ быва внимателенъ и прѣдопазливъ. Понеже меланхоликътъ е мѣлчаливъ, приказва скѣпо, и все прѣдаденъ на мысль, та тія, които му сж на около немохтъ въобщѣ да му догадать замыслиты; нъ скриваната му за дълго страсть рано или късно излиза на явѣ, и засвидѣтельствува необыкновеннхтъ силж на неговыты чювства. Хората отъ меланхолическый темпераментъ бывать постоянны на любовьж и дружбжтъ си, готови до най голѣмы жѣрты, прилѣжны на работжтъ си, и макаръ изучваніето имъ на какво да е нѣщо ново, да

става трудно, трудѣть имъ обаче ся възнагражда на пълно съ трайностѣтъ на впечатленіята. Строгий самъ за себе си, меланхоликъ изискува и отъ другыта да си изпълняватъ точно длѣжностыта. Нъ понеже той тука срѣща често спящы, и много пѣти му ся излѣгватъ надѣждыта то ся лесно и обезсърдѣва, захваща да мрази и прѣдира хората, достига досадителенъ самъ на себе си, и по нѣкога ся поразява даже и отъ душевнѣтъ болестъ — меланхоликъ.

Едни отъ психологыта мислятъ, че сѣкъй отъ темпераментыта съединява въ себе си по нѣкаквы си опрѣдѣлены душевны съвършенства или несъвършенства, за да покаже было хытросъ или глупосъ, храбросъ или страшливосъ, честносъ или безчестіе, щедросъ или сѣжпосъ. Казватъ още, че недостаткыта на нѣкои извѣстны душевны способности, н. пр. на ума, на ясното разбирање и пр. зависятъ отъ темперамента. Както и да е, ные не треба да мислимъ, че тоя или она темпераментъ ся намира съвършенно чистъ у челѣка, съ сичкыта си характеристическы признаци; зашто обыкновенно намирамы въ единъ и сѣщъ челѣкъ смѣсъ отъ разны темперамента, които ни прѣдставляватъ таквози разнообразіе, чтото на да ли ще ся намѣрятъ двама душъ съ съвършенно сѣщы и еднаквы темпераменты.

Духовный животъ на челѣка бива тясно свързанъ съ разликѣтъ на темперамента, който му произлиза отъ природныта свойства, и служи за основъ на чловѣческы характеръ. Вроденыта свойства и наклонности на челѣка могатъ ся сравни съ зародиша на едно растеніе, което или добрѣ, или злѣ си выхрѣе, спроти както ся отглѣдува; темпераментътъ ни прѣдставлява неговыя цвѣтъ, и характерътъ — узрѣлыя му плодъ.

Отъ това, което ся каза до сега, ся вижда лесно, какво едва ли може да ся присвоява тоя или она темпераментъ и за единъ цѣлъ народъ, който състои отъ толко множество чловѣци. Нѣма ни едно домородство, на което сичкыта членове могатъ има единъ и сѣщъ темпераментъ, даже и при сѣщностѣтъ на бащиныя и майчиныя имъ темпераменты. Кому не ся е случило, да заблѣжи, че отъ тримата сынове на едни и сѣщы родители, единныя

има весель нравъ, и постоянно бива наклоненъ камъто игрѣтъ, другый — твърдѣ прилѣженъ, серіозентъ, а третій прѣдпочита спокойствіето, бива недѣятеленъ, не обыча да ся занимава сир. ако и дѣцата на едни и сѣщы родители въобщѣ да биватъ надарены съ еднаквы умственны способности, които при еднакво възпитаніе ся развиватъ и въ равенъ степенъ. — Думата тука не е направо за Англіѣ, гдѣто правото на първородството, отъ самото пробужданіе неще ни чювството за самознаніе, изыква насрѣдь непримиримѣтъ враждѣ по между малкыты сынове и по старыя, комуто, ся отстѣпа, да ся ползува съ сичкыты прѣимѣщества. Нъ тука ся прѣдлага за примѣръ домородството на нашія селянинъ, комуто сичкыты дѣца ся възпитватъ отъ единъ наставникъ, бащѣтъ или учителя. Едного негово дѣте търси дружествата на возачиты и ловциты, тича постоянно по полето, зимѣ само охотно помага да уронятъ папуря, съ еднѣ рѣчь, то прѣдпочита физическыты работы тогава, когато братчето му сякога си сѣди у дома, ходи рѣдовно на училището, и прилѣжава да ся учи, съ цѣль дано да стане единъ день священникъ или учитель и пр.

Макаръ физическыты сходства рѣдко да съставятъ общѣтъ дѣлѣж на цѣлото домородство, нъ все пакъ несравненно по-често ся срѣщатъ тѣ, отъ колкото сходството на темпераментыты или характерыты. Когато това е тѣй, могатъ ли ся допрости отдѣлни темпераменти и за цѣлы народы? — таквы, които да прѣминуватъ не измѣненни отъ родъ на родъ? — Таквы въззрѣнія ся основаны на нетѣчны наблюденія. Тѣй н. пр. жителити на Новѣ Голландіѣ сѣ умыслени, не наклонни къмъ веселіе; нъ отъ гдѣ да ся земе за тѣхъ весель темпераментъ, когато тѣхната земя дава само едни скѣдни корени и мършавы плодове, по лѣсоветы имъ ся намира твърдѣ малко дивячь а дръвіето имъ не правятъ сѣнки, подъ които да могатъ да ся затулятъ отъ нека; когато тѣ живѣѣтъ въ всякогашнѣ борбѣ съ природѣтъ, и само си мыслятъ, какъ по лесно да удовлетворятъ най необходимыты си потреби?

Казанлѣкъ 25 Яннуарій 1871.

Д. Т. Дутановъ.

Изъ живота на едно момче ¹⁾

Лътото са изинѣ и непріятеля са дръпнѣ. Доде ми наумѣ да идѣ подырь него въ чуждыѣ земи; нѣ господарѣ ма осѣтихѣ и нѣкакѣ ма преварихѣ. Единѣ отъ тѣхѣ ми обяви, че има власть надъ мене и може да ма земе отъ сѣко мѣсто. Той притури, че въ нуждѣ може да ма удари и въ веригы. Тръбаше еще да са търпи.

Между това зимата настѣпи съ бързи крачки, а пѣкъ азъ нѣмахъ никакви дрѣхы да са пазѣ отъ нежъ. Сичкото ми облѣкло състоеше въ тънky гащы и единѣ кацавейкѣ не по дебелиѣ отъ гащитѣ. Студя ма принуди да облѣкѣ единѣ блузѣ, коѣто бѣше оставилъ малкый отъ братіята, като са оттегли съ непріятеля по политическы причины.

Щомъ съгледа блузѣтѣ, В. ма попыта отдѣ ѣ имамъ, и ми заповѣда да ѣ съблѣкѣ, за да ѣ облѣче самъ. Тая жестокость — да ми отнеме това, що не бѣше негово, и да ма подвергне на мразоветѣ, скѣса и послѣднѣтѣ жицѣ на моето търпеніе. Азъ излѣзѣхъ отъ заведеніето и нѣколко дни прѣкарахъ при нѣкой отъ моитѣ съотечественници, като трѣсахъ случай да са върнѣ въ отечеството си. Добрыѣ хора показвахъ състраданіе и съ готовность ми помагахъ и ма поддържахъ. Нѣмахъ ни единѣ крейцеръ.

Единѣ сутринѣ ма срѣщна Б. и ми каза съ кротость да идѣ до заведеніето. Тамъ той ма распыта за сичко и туку-рѣчи отдаде ми справедливость. Неговото сърдце не е чуждо за състраданіе и за великодушны движенія; нѣ работата е, че тѣзи движенія сѣкога бивать мимоетны. Честолюбіето и помислытѣ за голѣмы работы и за лично възвышеніе до толкози обзематъ неговото сѣщество, що-то сѣко друго движеніе са загубва въ тѣзи стремленія. Положеніето на единѣ слугѣ е твърдѣ малка работа за Б. Отъ това Б. често въ благородно движеніе на сърдцето си, дава обѣщанія голѣмы, които подырь единѣ часъ вече не помни, ако тый сѣ дадени на по-долень человекъ.

Като чу моитѣ оплакванія, Б. са обърнѣ къмъ В. и

¹⁾ Вижѣ брой 18-ый.

му каза, че поведението му е твърдѣ жестоко и че то може да подигне и собственыѣ дѣца сръшу бащата, както са и случи по-сетнѣ съ пѣкои отъ дѣцата на В. На мене са дадѣхъ сѣкъвы общанія и ми са обрѣче покровителството на Б. Обрѣче ми са и заплатѣ и ми са каза че съмь ималъ заплатѣи въ прѣминѣлы тѣ години, както можали да ма увѣрѣхъ тефтеритѣ. При сичко това азъ остѣпѣхъ непрѣклоненъ, защото знаехъ че отъ сичкыѣ общанія не ще излѣзе нищо. Сичкыѣ работы зависяхъ отъ В., който никога не може да бѣде добъръ къмъ единъ слуга, особенно къмъ такъвъ, който му е докаралъ мѣмранія отъ странѣ на брата му. В. имаше хыляды сръдства да ма прѣдстави прѣдъ брата си лошъ и да го накара да покаже сжщѣхъ жестокость, и дори погълѣмъ. Веднажъ въорѣженъ, Б. е способенъ на сичкыѣ жеестокости, както са види отъ поведението му съ политическыѣ му или търговскы противници.

Азъ пакъ оставихъ заведеніето и отидѣхъ у съотечествениницыѣ си. Единъ вечеръ; додѣто бѣхме еще на трапезѣхъ, дохожда В. съ единъ маджаринъ слуга и ма зема насилъ. Заведохъ ма право въ къщи дѣто отъ какъ ма нагълчахъ до наситѣ и ма вързахъ отъ единъ стълбъ прѣзъ цѣлѣ нощъ. Ни долу, ни горѣ съ мене са обхождахъ като съ злодѣецъ, защото не щѣ да припознавамъ надъ себе си тѣхнѣхъ власть. По какво право искахъ да ма държѣхъ на силѣ; по какво право ми налагахъ тѣзи тежки наказания, азъ не знаехъ, ако не по дивашкото право на по-силный. Тѣзи истычени и прикриты съ европейско облѣкло дивацы считахъ себе си всесилны, а сръдствата си най побры. Тый имахъ въ града голѣмо вліяніе, таквози вліяніе, на което никой не можѣше да противостои. Да са оплача азъ неможахъ на никого, и за това трѣбаше и тозъ нѣхъ да са смирихъ; останѣхъ при тѣхъ и са покорихъ на необходимостѣхъ, като турихъ на ума си да докарамъ работыѣ до такъвъ редъ щото сами господаритѣ ми да мя пустихъ. Бѣше Ноемврій и до Декемврія моя планъ бѣше готовъ. Азъ са рѣшихъ да станѣ людѣ и единъ сутринъ намѣреніето са обѣрихъ на дѣло.

Драго ми бѣше да глѣдамъ беспокойството и суетеніето на Теобалдыѣ. Тый земахъ работѣхъ серіозно и

са мжчахъ да прѣварватъ мнимжтъ болѣсть съ лѣкарства и кръвопусканія. Азъ са оставяхъ да правжтъ съ мене както щжтъ, и сичкото ми вниманіе бѣше на това, кога ще чужъ освобожденіето си. Най-послѣ и тоя день достигнж. Въ началото на Февруарія В. ми обяви, че вече рѣшилъ да ма пусти на отечеството ми. Той ми каза да са готвж за пжтъ и ми даде за тѣзи приготовления и за дългый пжтъ 7 1/2 талеры. Въ голѣмжтъ си радость азъ на можахъ да прѣсмыжъ, че съ тѣзи пари не са изминива нито половинжтъ отъ моя пжтъ и че азъ нѣмамъ не дрѣхы, ни обуча за пжтуваніе. Прѣдъ моитѣ очи бѣше само освобожденіето и азъ съ благодареніе бяхъ пжтувалъ босъ по-срѣдъ зимж. Додѣто намѣржъ другари, забѣгнжмый отъ Теобалдытъ са завържъ и макаръ останжлъ безъ средства, погрыжи са да ми купи ботуши и другытъ пужны за пжтуваніе. Както рѣкнжхъ парытъ ми са свършихъ на половинж пжтъ нѣ другаретѣ не ма оставихъ. Тый ми заемахъ до края на моето пжтуваніе. Азъ въскръснжхъ и свѣта ми стана по-драгъ. Прѣдишната мрачность ма остави и фантастическый мѣръ на житіетата вече не ма привлчаше. Азъ гледахъ на свѣта по безгрыжно и хората ми са показахъ пакъ добры.

Имаше едно нѣщо да ми тежи, нѣ надѣяхъ са и то да са отмахне съ врѣме. Майка ми бѣше чадѣ на своѣжтъ епохж: тя живѣяше съ мыслитѣ на своето врѣме и считаше тѣзи мысли за непрѣложны истины. За нежъ достоинъ бываше онзи, който знае да спичели чинъ и пары, было съ каквы и да е средства. Ума, познаніята, доброто сърдце и нравственностж за нежъ не бѣхъ достоинства, ако не докарвтъ пары разбира са, че съ тѣзи понятія майка ми не можаше да счита своя сынъ за нѣщо и да не му води очитѣ ежечасно съ неговото недостоинство. Азъ мълчахъ и чакахъ врѣмето да и отворѣхъ очитѣ и да и покажж, що съмъ.

Подырь смъртжтъ на баща ми грыжитѣ надъ неговжтъ челядъ зель на себе си дѣдо ми, чловѣкъ добъръ, почтенъ, нѣ такожде напоенъ съ мждростжтъ на майкж ми. Моето дохожданіе той пріе като едно посѣщеніе, защото тый му пишахъ сыноветѣ му въ писмото което донесѣхъ. Той ма обикнж и не ма отдѣляше отъ себе си.

Тый прѣминѣхъ до половинѣтъ на Априлія, когато второ писмо отъ господаритѣ ми хвърли новѣ отровѣ въ живота ми. Тый познахъ моето лукавство и поискахъ да не дадѣтъ на жертвѣтъ си да са радва твърдѣ. Тый написахъ на дѣда ми, че ма проводили на отечеството ми, защото не можили вече да ма търпятъ зарадъ голѣмѣтъ ми лошотии, и защото никаква надежда не останѣло за моето исправленіе и вчеловѣченіе. За дѣда ми това извѣстіе бѣше твърдѣ горчиво; нѣ той бѣше до толкова опытенъ и благоразуменъ, щото не ми изяви своитѣ чувства ни съ една думѣ. Тѣзи чувства азъ узнавахъ отъ бабѣ си, отъ коѣто научихъ и съдържаніето на писмото. Отъ първѣи пѣтъ доде ми на умъ да са убѣихъ; нѣ отсетнѣ си скръпнихъ сърдцето и са рѣшихъ да съставя самси състояніето си и да не длѣжжъ никому нищо. Мѣчно бѣше да изгубѣхъ любовѣтъ на дѣда си, нѣ нѣмаше какво да правѣхъ. Да са оправдавамъ азъ не си позволявахъ, нито пѣкъ бѣхъ успѣлъ. У насъ е прието никога да не са слушатъ дѣцата и никога да не са дава вѣрж на тѣхнѣтъ думы. Дѣдо ми отпърво охладѣ къмъ мене, нѣ подирѣ нѣколко врѣме пакъ си промѣни мнѣніето: много пѣти ми казваше че ма обыча и че ма има за свой сынъ, комуто ще отдѣли равно наслѣдство съ другѣтъ си сынове.

Безъ да чакамъ изпълненіето на тѣзи обѣщанія и безъ да свързвамъ моето бѣдѣще съ наслѣдството на дѣда си, азъ са прѣдадѣхъ на ученіе и ако не станахъ ученъ научихъ са поне що е нужно на челоуѣка, за да бѣде челоуѣкъ и полезенъ за себе и за другѣтъ. Който ма знае и знае работѣтъ ми, той нека каже струвамъ ли нѣщо. или не. Моята цѣль тука не бѣше да казвамъ, що съмъ станѣлъ съ собственнѣтъ силы, нѣ що можахъ да станѣхъ съ силѣтъ на другѣтъ; азъ си позволявамъ да говорѣхъ за себе си, за да покажѣ на родители и господари колко е опасно да си играѣтъ съ младѣтъ челоуѣчески сщества. Да искаме отъ по-младѣтъ и завѣсящѣтъ отъ насъ да са отрѣкѣтъ отъ себе си и отъ волѣтъ си само за това, защото имаме власть надъ тѣхъ; да убиваме проявленіето на тѣхнѣтъ личность; това е убійственно за тѣхъ отъ сѣкѣ странѣ. Ако е момчето живо и чувствително, нѣи ще го нараняваме сѣкѣи часъ и малко

по-малко ще го погубимъ. Ако е умно, ний ще го направимъ замаяно и неспособно за нищо и въ съкъй случай ще му убийме увѣреніето, което трѣба да има на себе си и безъ което чловѣкъ е нѣкакъ твърдъ непъленъ. Много пѣты натиска и притѣсненіята направятъ дѣтето жестоко и несправедливо. Обычено отъ неправедны притѣсненія, момчето ся ожесточава и става добъръ злодѣецъ у когото нѣма жалость за никого. Какво бы станжлъ свѣта, ако сичкы научавахме дѣцата на омразжъ? Тогава ний быхме напълнили обществото съ разбойници и съ студены идіоты.»

Т.

Извѣстіе нужно на оныя кои-то искать
да спечелятъ пары.

Всичката полза на паритъ състой въ употребеніето което правимъ отъ тѣхъ.

За шесть лири турскы на годинжъ, вый можете да имате употребеніето на сто лиры, стига само да сте единъ човѣкъ съ едно благоразуміе и съ единъ честность упознаты.

Оня който харчи излишно по два гроша на день, харчи излишно повече отъ шесть лиры турскы на годинжъ, което е лихвата за коѣто ви заимать сто лиры турскы.

Оня който прѣска стойността на два гроша отъ врѣмјато си на день, едно на друго, губи прѣимущество то да има всѣкий день сто лиры въ расположеніето си.

Оня който губи отъ немареніе единъ стойность отъ врѣмја за единъ грошъ, губи този грошъ и бы направилъ истжъ мѣдрость ако бы го хвърлилъ въ морето.

Оня който губи единъ грошъ, не само губи това количество нъ и всичкжъ ползжъ коѣто бы можалъ да извлече отъ него въ трговѣжжъ; това което въ растояніе на врѣмјато което ся истича между младостжъ и старостжъ бы ся въскачило на едно количество значително.

Освѣнь това, оня който продава на вѣржъ иска за прѣдмѣта когото продава единъ цѣнжъ равностоящъ на цѣ-

нѣтъ на прѣдмѣта и на лихвѣтъ на парыты си за врѣмя-то на което той ище да има парыты си; за това, оня който купува на върж плаща лихвѣтъ на онова което купува, тогава като оня който купува пешинѣ можялъ бы да икономиса и да вложи тѣзи пары; така оня, който притяжава едно нѣщо което е купилъ, плаща лихвѣ за употребленіето което прави на това нѣщо.

Съвсѣмъ тѣмъ когато купува човѣкъ по-добръ е да плаща пешинѣ, защото оня който продава на върж ся учяква да загуби петъ на сто, отъ не добрытъ платци, за това той вѣскачва цѣнѣтъ съ всичко онова което продава на върж за да прѣдвари единъ загубѣ вѣроятнѣ.

Оныя които купуватъ на върж търпятъ това увеличаваніе на цѣнѣтъ.

Единъ петакъ икономисанъ донося още единъ.

Една глѣ икономисана всѣки день, то сж два гроша спечелени на годишнѣтъ.

СРѢДСТВО ДА ИМА ЧОВѣКЪ ВСЯКОГА ПАРИ ВЪ ДЖЕБА СИ.

Въ тыя врѣмена, когато всѣкы ся уплакува че парыты сж рѣдки, добро дѣло е да кажемъ на оныя които сж безъ пары начина да иматъ джебоветѣ си пълни. Азъ ще имъ покажѣ истинѣтъ тайнѣ да вкопчѣтъ паритѣ, начина да напълнятъ празнытъ кесіи, и да ги пазѣтъ всякога пълны. Двѣ прости правила добръ увардювани ще свръшатъ всичкѣтъ работѣ.

Првото: нека честността и трудолюбіето бждѣтъ всякога твоитѣ другари.

Второто: харчи десятиаче по-малко отъ твоѣтъ чистѣ печалбѣ.

Тогавѣ джебѣтъ ти толкова сплеснѣтъ ще почне да ся надувѣ и не ще пискѣ вечи никога че му е празенъ коремѣтъ. Займодавеците не ще да тя вечи псуватъ, нуждата не ще вечи да тя чвѣржка, гладѣтъ не ще вечи да тя хапи, голотата не ще вечи да тя измръзява. Цѣлый свѣтъ ще бжде по-блистателенъ, удоволстіето ще бликне въ всичкыты кюшета на сърдцето ти. Слѣдвай прочее тыя свѣѣты и бжди щастливъ.

Прогони изъ духа си студениѣ вѣтрове на кахѣра,

и живѣй независимъ. Тогава ты ще бждеш човѣкъ, не ще kryешъ лицето си като тя приближи богатый, не ще ся усѣтишь никакъ униженъ когато богатитъ ще заминувать покрай теби, защото независимостъта, была ты мжничка или голѣма е едно счастіе и ты полага сжшія рѣдъ съ пай надмѣшнитъ богателци. О! тогава бжди мждъръ, нека работяніето върви съ тебе отъ сутрешнѣтъ и ты слѣдува дору догдѣ достигнешъ часа на вечернѣтъ за твоего спокойствіе.

Нека честностъта бжде джхѣтъ на душѣтъ ти, и не забравяй никога да имашъ единъ паръ когато всичкѣтъ ти разноски сж смѣтижти и платени, тогава ты ще си достигнѣлъ връха на счастіето; независимостъта ще бжде твоята броня, твойтъ щитъ, твоята каска и твоята коронѣ; тогава душата ти ще върви права, ты не ще да ся прѣвождашь прѣдъ чяпкънина облѣченъ въ свилѣ, защото былъ той богатъ, нито пжкъ ще пригльщашъ афронту, защото ржката която ти го нанася носила ялмазенъ прѣстень.

(прѣводъ)

Лазаръ Ювчевъ.

ВЕЗИРЪ

Арабската дума Везиръ значи брѣменосецъ. А прѣносително туй име ся е отдало на министра, който е достоинъ да носи брѣмето или теготѣтъ на правителството. На 613 слѣдъ Х. Моаметъ основа служеніето на Везира което и повѣри на племянника си Алія когото и провъзгласи за свой Калифъ т. е. мѣстоблюстителъ (каймакаминъ). Великий Везиръ е главный мѣстоблюститель или царскый намѣстникъ на държавѣтъ, наричанъ отъ турцытъ с а д р а з а м и н ѣ; този санъ го установи Орханъ, второй императоръ на османскѣтъ династіѣ, на който и постави мудраго Ала-ел-дина. За довольно врѣме, единъ само въ държавѣтъ носяше титулътъ Везиръ, но отъ царуваніето на Султанъ Абдулъ Меджида везирството ся раздаде на мнозина отъ чиновницѣтъ, отъ които всякой единъ бива натоваренъ съ управленіето на едно особено министерско отдѣленіе подъ титулътъ Везиръ, но тѣзи

чиновници сж подчинени подъ вѣдомството и надзираніе-то на Садразамъ, който е дѣйствителныйтъ Везиръ, комуто самъ Султанътъ е възложилъ главното управленіе на Императорското Правителство, както и въ негово отсъствие прѣдседателството на министерскій съвѣтъ.

ЕМИРЪ.

Този титулъ, който по арабскы значи управитель началникъ былъ даденъ най-напрѣдъ на двамата първы татарскы князове отъ османскѣтъ династіѣ на Газневидытъ. Той е почетенъ титулъ, който носятъ онѣзи отъ турцытъ които претендиратъ на роднинство по кръвь съ пророка Моамета. Като таквызъ тѣ и само тѣ иматъ право да носятъ гжва (кавукъ). Емири ся наричатъ управителитъ или князове и владѣтели на нѣкои арабскы племена както и на Друсцытъ въ Сиріѣ. Такъвъ е былъ и извѣстныйтъ въ Алжиръ Емиринъ Абделъ Кадеръ.

Титулътъ Емир-ал-муменинъ (управитель или чиновначникъ на върхытъ былъ даденъ въ 634 на Омаръ I-го, второй Калифъ на Истокъ и наслѣдникъ на Абу-Бекра. Туй названіе си присвоихъ духовнытъ Калифы съ което ги и титулували.

Титулътъ Емир-ал-муслеминъ (началникъ на мюсюманытъ) былъ по доленъ отъ горній. Былъ даденъ най-напрѣдъ като образецъ на различіе и ласкателство къмъ Алморавидытъ князове въ Африкѣ и Испаніѣ които припознавали прѣвѣсходството на Багдатскытъ Калифы.

Титулитъ Емир-ал-ма, (управитель на водѣтъ) и Емир-ал-Бахр (управитель на морето) отъ врѣмето на Кордувското Калифатство были различителнытъ имена, които ся давали на оногозъ който управлявалъ морскытъ силы и ималъ управленіето на всички принадлежности на мореплаваніето. Отъ титулътъ Емир-ул-ма точно ся произвожда френската дума Амиралъ (началникъ на флотѣтъ).

Титулътъ Емир-ал-Хаджи (началникъ на поклонныцытъ — хаджітъ) ся дава на онзи османскій чиновникъ, когото Выс. Порта опрѣдѣля за да управлява Керванытъ съ хаджітъ за Меккѣ отъ Дамаскъ (Шамъ) Багдадъ и Египетъ.

РАЗНЫ ИЗРЕЧЕНІЯ.

Не е възможно като продадеш кравѣтъ да имашъ млѣко.
 Пріятелю! пази ся отъ много ефтеня работы защото
 ще тя оставятъ голъ.

Когато не можешъ да ухапишъ крый си збытъ.

Объцахъ ли ся да ти дадѣтъ кравѣ, тичай тутакъ си
 да намѣришъ вѣже.

Ако искашъ да изядешъ діавола ще бѣдешъ прину-
 денъ да погълнешъ и рогата му.

Не давай на папагала жълѣди нито на свинѣтъ шекеръ.

Лудъ ли е? не му казвайте дѣ е камарата съ ка-
 мѣнетъ.

Искашъ ли да ядешъ желѣзо? тури си челичени збы.

Който спечелы да вѣжѣтъ си спечеля кокошкѣ а за-
 губя кравѣ.

Смъртъта на магарето сватба на кучетата.

Гѣбата (сфонгартъ) попива всичко, отъ хонѣтъ
 истича [всичко, въ цѣлото остава само непотрѣбното, а
 рѣшетото като пропуска прахътъ задържа житото. Чита-
 телю, бѣди като рѣшетото.

П. Р. С.

Сонетъ къмъ дѣвойка X . . .

Махни отъ лице си, О^{ти} невинна глупость,
 Туй мръсно бѣлило, тозъ отравный прахъ;

Съсь искусство въ свѣта никакъ не была хубость;
 Ако н'ся срамувашъ неимашъ ли пакъ страхъ?

Ето че твой образъ изгубилъ всякъ нѣжность
 На скубенъ кожѣ прилича, сиромашъ.

Напусти, напусти съсь всякаквѣ възможность
 Умразныя навикъ що ти азъ споменахъ.

Че утрѣ збытъ ще да ти почърнѣжѣтъ,
 Деснытъ изгнѣжѣтъ и съ раны покрывѣтъ,
 Най гнѣсно що вонѣжѣтъ твой дѣхъ, твой уста.

Слѣдвай естество то че то си отмѣстива,

Още позлѣ къмъ тозъ шо не му ся покорява;
Ненарушимъ законъ влада по вси мѣста.

А. Пюскюллиевъ.

Ангелъ утѣшитель

Подъ ясно небо
На земно клѣбо,
При слънце жарко,
Печаленъ горко
Въ разны испытни
Азъ беззащитный
Гдѣ — кѣдѣ ходихъ
Не с' успокоихъ:
Въ горѣ зеленѣ
Съ водѣ студенѣ
Огъ изворъ быстрый
Съ кристалны искры
Горящы грѣды
Отъ разны бѣды
Колко й да квасихъ
Не ги погасихъ;
Въ пространно поле
Горѣ — надолѣ
Колко ся скытахъ
Утѣхъ нѣмахъ.
Едно же благо,
Что е мень драго
Чтомъ мя пороси
Огънь м' угаси:
Посрѣдъ глѣбоки
Мысли высоки,
Что ми дробяхъ
Сръдце й кѣсахъ.
Мой утѣшитель
Ангелъ хранитель

Простира рѣжжъ —
Двига ми, мѣжжъ;
Стана ми бѣло —
Всичко видѣло:
Свѣтнѣхъ очи,
Сръдце за скочи....
Сласенъ отъ жѣлость
Пѣленъ же съ радость
По длѣжность земвамъ
Ангелъ вѣспѣвамъ;
Стихове лѣжжъ,
Пѣсьнь му пѣжжъ:
Друже мой вѣрный
Въ благодѣ безмѣрный!
Не мя оставяй,
Нито забравяй,
Дорѣ слънце грѣе,
И вѣтѣрь вѣе;
Нѣ съ твои крылѣ
Въ мое безсилѣ
Мя подкрѣпѣваяй
И утѣшавяй.
За туй азъ бѣденъ,
Колко съмъ вреденъ,
Съ все сръдце радѣжъ —
Таманѣ ти каджъ,
Вѣнецъ ти плетѣжъ
Длѣгъ дорѣ до петѣжъ
За честь и любовь
Къмъ тебѣ во вѣковѣ.

Д. Г. Лачковъ.